

■ της **Ιφιγένειας Καλαντζή***

04 πολιτισμός

Βουτιά στο ισπανικό προλεταριάτο

Για την ισπανική ταινία «Los Τίγκρες» του Αλμπέρτο Ροντρίγκεζ

☞ Το σινεμά είδους –θρίλερ, αστυνομικά, ταινίες φαντασίας– συχνά λειτούργησε ως όχημα συγκαλυμμένης κοινωνικής κριτικής στα απολυταρχικά καθεστώτα, με αρκετές ισπανόφωνες κινηματογραφίες να στραφούν στον μυστηριακό συμβολισμό. Ειδικά στην Ισπανία, η διείσδυση φασιστικών δομών στο πολιτικό κατεστημένο, με τη νοσηρή συνενοχή της ισπανικής κοινωνίας, κατά τη φρανκική δικτατορία, άφησε ανοιχτές πληγές, με αποτέλεσμα να αναπτυχθεί παράδοση στα θρίλερ, αρχικά από Ισπανούς σκηνοθέτες, όπως οι Βίκτωρ Ερίθε και Κάρλος Σάουρα και αργότερα απ’ τους Χουάν Κάρλος Μεντίνια και Γκιγιέρμο ντελ Τόρο, λες και η συλλογική μνήμη της χώρας είχε μετατεθεί στο εμπορικό σινεμά του είδους, αποβλέποντας σε έναν ευρύτερο κοινωνικό διάλογο. Λάτρης των αστυνομικών ταινιών και των θρίλερ μυστηρίου, ο 55χρονος Σεβιγιάνος Αλμπέρτο Ροντρίγκεζ συνέχισε αυτή τη μακρά παράδοση με το συναρπαστικό νεονουάρ «Το μικρό νησί» (2014), για δυο αστυνομικούς που εξιχνιάζουν μυστήριες εξαφανίσεις νεαρών κοριτσιών και έρχονται αντιμέτωποι με κατάλοιπα της νωπής ακόμα φρανκικής δικτατορίας. Στη συναρπαστική πολιτική ταινία «Απόδραση ’77» (2022), ο Ροντρίγκεζ καταπιάστηκε με τους αγώνες για γενική αμνηστία στις φυλακές, κατά τη μετάβαση προς μια εύθραυστη δημοκρατία, εστιάζοντας ξανά στην περίοδο αποχουνοποίησης. Στο νέο του δραματικό θρίλερ «Λος Τίγκρες» επιχειρεί να αναδείξει τον οικονομικό στραγγαλισμό των κατώτερων στρωμάτων, μετά τις δυσβάσταχτες πολιτικές λιτότητας, εδώ και πάνω από μια δεκαπενταετία οικονομικής κρίσης.

☞ Στο Νότο της Ισπανίας, στο βιομηχανικό λιμάνι της Ουέλβα, ο Αντόνιο (Αντόνιο ντε λα Τόρε) ή αλλιώς «Τίγρης», έμπειρος δύτης που επισκευάζει τα πετρελαιοφόρα της περιοχής, διαμένει με την μικρότερη αδερφή του Εστρέγια (Μπάμπαρα Λένι), άλλοτε ικανή και αυτή στις καταδύσεις, μέχρι τη μερική κώφωσή της, μετά από μια παιδαριώδη πρόκληση ανταγωνισμού του επίσης δύτη πατέρα τους. Η Έστρέγια, μπολιασμένη και αυτή στον ανταγωνισμό, από την πατρική

φιγούρα, είχε να ανταγωνιστεί και όλες τις έμφυλες προκαταλήψεις μιας πατριαρχικής κοινωνίας. Πικραμένη πως ο λόγος της δεν εισακούγεται, αποσύρθηκε σε ρόλο φροντιστή του θανάοντα πατέρα και στη συνέχεια του μεγαλύτερου αδερφού της, επωμιζόμενη την απαιτητική προετοιμασία στις καταδύσεις, μοναδική γυναικεία παρουσία σ’ ένα ανδροκρατούμενο επάγγελμα. Παρά τις άψογες επαγγελματικές αποδόσεις, ο Αντόνιο αμείβεται με ψίχουλα και αδυνατεί να πληρώσει διατροφή στην πρώην γυναίκα του. Αντιμετωπίζει επίσης σοβαρό ζήτημα υγείας, καθώς «κάθε φορά που βουτάει, είναι σαν βόμβα έτοιμη να εκραγεί». Σε μια κατάδυση κάτω από το πετρελαιοφόρο Ντέλφος ανακαλύπτει μικρό φορτίο κοκαΐνης και αποβλέποντας στη βελτίωση των οικονομικών του, σχεδιάζει μερική κλοπή και μεταπώλησή της, ώστε να ανοίξει και σχολή καταδύσεων, παρά το ρίσκο. Τον τρόπο τον μηχανεύεται η Εστρέγια, όμως όλα αλλάζουν μόλις ζητήσει μερτικό και τρίτο πρόσωπο, που τους μπλέκει σε ανεξέλεγκτες καταστάσεις.

☞ Έχοντας κερδίσει τη συμπάθεια των συναδέλφων του, ο Αντόνιο κρατά μόνος του το παιδικό παρτσούκλι, απ’ τους παραμυθένιους πειρατές, που άλλοτε μοιραζόταν με την αδερφή του, ως δυναμικό ντουέτο. Ξεροκέφαλος και επιδειξιμανής σαν τον πατέρα τους –σύμφωνα με την Εστρέγια– παρουσιάζεται απελπισμένος και με σοβαρό πρόβλημα υγείας, να ομολογεί «έχω περάσει μια ζωή μέσα στο νερό και δεν ξέρω να ζω έξω», θεωρώντας μοναδική λύση την παράνομη δραστηριότητα. Απομονωμένη η όμορφη και αμίλητη Εστρέγια, γυναικείος χαρακτήρας στη σκιά, που όλοι την αποπαίρνουν, αποκαλύπτεται πως είναι πολλά περισσότερα. Εκπαιδευμένη στη θαλάσσια βιολογία, είναι αυτή που βρίσκει πάντα τις λύσεις. Μετά τον παροπλισμό του Αντόνιο, λόγω ηλικίας και φθοράς της υγείας του, σ’ ένα επώδυνο επάγγελμα με πολλά ρίσκα, εγκέφαλος ανάμεσα στα αδέρφια αναδεικνύεται αυτή. Στο εργασιακό περιβάλλον αντιμετωπίζει καθημερινά τον μισογυνισμό των συναδέλφων, που διαρκώς την ειρωνεύονται και την

υποτιμούν, ενώ ακόμα και ο αδερφός της σφετερίζεται τις ιδέες της. Πικραμένη, σχεδιάζει μυστικά από τον Αντόνιο να αναζητήσει αλλού δουλειά, μένει ωστόσο στο πλευρό του, διαπιστώνοντας ότι κινδυνεύει.

☞ Συνυπογράφοντας το καλογραμμένο σενάριο με πιστό συνοδοιπόρο τον Ραφαέλ Κόμπος, ο Ροντρίγκεζ ακολουθεί αντίστοιχο σεναριακό σχήμα με τις προηγούμενες ταινίες του, όπου μέσα από δυο αντιπαραθετικούς χαρακτήρες στα όρια και τις εσωτερικές τους συγκρούσεις, αναδεικνύεται ένα ολόκληρο κοινωνικό υπόβαθρο. Στο «Μικρό νησί» ήταν δυο αντιδιαμετρικά αντίθετοι αστυνομικοί, στην «Απόδραση ’77» δυο κρατούμενοι, εδώ είναι δυο αδέρφια σε ανταγωνιστική σχέση αγάπης–μίσους, που καταδεικνύει την απόγνωση του σύγχρονου προλεταριάτου στο περιθώριο της ισπανικής κοινωνίας, μετά την πρόσφατη οικονομική κρίση που καταβαράθρωσε ολόκληρη την Ευρώπη. Αντόνιο και Εστρέγια, καθένας με ξεχωριστές δυσλειτουργίες και τραύματα, παρουσιάζονται ως δυο αντίθετα και συμπληρωματικά συνάμα άκρα. Ο ρωμαλέος ετοιμόλογος Αντόνιο βρίσκεται στον αντίποδα της λιγομίλητης και αόρατης Εστρέγια –όνομα που στα ισπανικά σημαίνει αστέρι– παραγνωρισμένη ήρεμη δύναμη στη σκιά, που ωστόσο φεγγαβολάει στο βούρκο της κοινωνικής απελπισίας. Δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην προλεταριακή διάσταση των χαρακτήρων, οι πρωταγωνιστές bioπορίζονται επισκευάζοντας πετρελαιοφόρα στη θάλασσα, επάγγελμα γεμάτο κινδύνους που όπως αναφέρουν «δε σε προειδοποιεί», αναστατωμένοι έπειτα από

ένα εργατικό ατύχημα. Παράλληλα, οι συζητήσεις τους αφορούν σχεδόν αποκλειστικά τη δυσανάλογη σχέση εργασιακής επικινδυνότητας με τη χαμηλή ανταμοιβή, όταν όλοι σκέφτονται πιθανές εναλλακτικές πηγές εισοδήματος, φανερώνοντας την οικονομική δυσπραγία τους.

☞ Στην πρώτη του συνεργασία με τον Πάου Εστέβε Μπίρμπα ως διευθυντή φωτογραφίας, ο Ροντρίγκεζ κρατάει τα ψηλοκρεμαστά πλάνα κάτοψης –σήμα κατατεθέν– αναδεικνύοντας εκτός από την απεραντοσύνη της θάλασσας, τη διαφορά μεγεθών ανάμεσα στο πλοιαίο και τα τεράστια τάνκερ. Με γυρίσματα για άλλη μια φορά στους βαλτότοπους και τις λιμνοθάλασσες του ισπανικού νότου, εστιάζει στις περιοχές της βιομηχανικής ζώνης του λιμανιού της Ουέλβα –δύετο μεγαλύτερο λιμάνι της Ισπανίας και επενδυτικό κέντρο ενεργειακής παραγωγής ανανεώσιμου υδρογόνου, στην εποχή των ΑΠΕ– με το τοπίο ξανά σε πρωταγωνιστικό ρόλο. Στα μακρινά πλάνα, στις σκηνές μετάβασης, δεσπόζει ολόγυρα το βιομηχανικό τοπίο της περιοχής, με τις πετρελαϊκές εγκαταστάσεις, υπενθυμίζοντας το προλεταριακό υπόβαθρο των πρωταγωνιστών, σε αντιστοιχία με την ταξική αποτύπωση ψαράδων και εργατών στο «Μικρό νησί». Το ταξικό διακύβευμα εντάσσεται μέσα από τη βιομηχανική αισθητική του τοπίου, εργοστασιακές εγκαταστάσεις, λιμάνια και εξέδρες, ρυμουλκά και πετρελαιοφόρα, αλλά και εργατικές πολυκατοικίες, όπου ο Αντόνιο συναντά τις κόρες του. Ωστόσο, εδώ εντυπωσιάζουν οι υποβρύχιες λήψεις, με εναλλαγή μακρινών που αναδεικνύουν τη βουβή μοναξιά στον πυθμένα και κοντινών, που

εστιάζουν τότε στα μουδιάσματα του Αντόνιο, τότε στις λιποθυμικές τάσεις του και τότε σε μικρολάθη και ατυχείς στιγμές, αυξάνοντας την αγωνία. Ενίοτε μερικά κυκλικά πλάνα δίνουν ρυθμό μιας πανοπττικής αίσθησης απειλής, ενώ οι ατμοσφαιρικές ηλεκτρονικές συνθέσεις του μόνιμου συνεργάτη του Ροντρίγκεζ, Χούλιο ντε λα Ρόζα, κορυφώνουν επικινδυνότητα και αγωνία, σε κρίσιμες στιγμές. Ο φιλτραρισμένος ήχος αναδεικνύει την κώφωση, ενώ ο παφλασμός κυμάτων είναι ο αγαπημένος ήχος δυο αδερφών που μεγάλωσαν με τη θάλασσα αύρα. Στα ανακατασκευασμένα οικογενειακά βίντεο καταγράφεται κρίσιμο στιγμιότυπο της παιδικής ηλικίας τους, στην εναρκτήρια σκηνή, που επανέρχεται συνολικά τρεις φορές. Εκπλήσσουν και οι μεταβάσεις, όταν απ’ την παιδική ανάμνηση, τη μια στιγμή ο μικρός Αντόνιο βουτάει στη θάλασσα και στο επόμενο πλάνο αναδύεται πλέον ενήλικας, με ένα μεγάλο ψάρι, αποσαφηνίζοντας εξ αρχής τη δυναμική παρουσία του, που αργότερα ανατρέπεται. Με αντίστοιχη οικονομία, γρήγορο μοντάζ και κοφτές μεταβάσεις, ο Ροντρίγκεζ κρατά στιβαρό ρυθμό δίχως να μακρηγορεί, ενώ προχωράει την αφήγηση μένοντας στην ουσία. Παρά τις πικρές διαπιστώσεις, τα δυο αδέρφια παραμένουν αγαπημένα με ιδιαίτερη στοργική χειρονομία την έγνοια της Εστρέγια να ανοίξει το σκίαστρο στο αμάξι, για να προστατεύσει τον αποκοιμισμένο αδερφό της.

* Η Ιφιγένεια Καλαντζή είναι θεωρητικός-κριτικός κινηματογράφου, ifigenia.kalantzi@gmail.com

info

Η Ένωση Ελληνικού Ντοκιμαντέρ διοργανώνει το **11ο τετραήμερο προβολών «Με τα Μάτια Ανοιχτά»** στην Ταυνοθήκη της Ελλάδος (24-27/9/2026) με επιλεγμένα πρόσφατα ελληνικά ντοκιμαντέρ, αφιέρωμα στον Φώτο Λαμπρινό, εργαστήρια, συζητήσεις και μαστερκλας της Ιρανής σκηνοθέτριας Φιρουζέχ Κοροβανί.